

- ۱_ اقسام توحید: الف: توحید نظری ب: توحید عملی
 - ۲_ اقسام توحید نظری: الف: ذاتی ب: صفاتی ج: افعالی
 - ۳_ اقسام توحید عملی (توحید در عبادت): الف: فردی ب: اجتماعی
 - ۴_ اقسام توحید افعالی: الف: توحید در خالقیت ب: توحید در مالکیت ج: توحید در ولایت د: توحید در ربوبیت
- # کلیدواژه توحید در خالقیت: خالق_ فاطر_ یئشی هستی بخش...
- ## کلیدواژه توحید در مالکیت: لام مالکیت در "لله"
- ### کلیدواژه توحید در ولایت: ولی_ سرپرست_ حاکم_ فرمانروا_ حکم_ ملک_ دخل و تصرف_ تغییر_ امر و نهی...
- #### کلیدواژه توحید در ربوبیت: رب_ پرورش_ اداره_ هدایت_ پشتیبانی_ مدیر_ مدیر_ تدبیر_ نگهداری_ هدایت

یگانه بی همتا

درس دوم

«خدای من! مرا این عزت بس که بنده تو باشم و این افتخار بس که تو پروردگار منی، خدای من! تو همان گونه‌ای که من دوست دارم، بس مرا همان گونه قرار ده که تو دوست داری.»
 ۲ امام علی (علیه السلام)

اهمیت توحید

مهم‌ترین اعتقاد دینی «توحید و یکتاپرستی» است. اسلام دین توحید و قرآن کتاب توحید است. در اسلام بدون اعتقاد به توحید هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد. توحید سرلوحه دعوت همه پیامبران بوده است. خداوند در قرآن کریم اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار توحید قرار داده است. توحید مانند روحی در بیکره معارف و احکام دین حضور دارد و به آن حیات و معنا می‌بخشد!

از این رو شایسته است درباره ابعاد این اصل اساسی بیشتر بیندیشیم:

- ۱- حقیقت توحید چیست و مراتب آن کدام‌اند؟
- ۲- مرز میان توحید و شرک چیست؟
- ۳- آیا درخواست از غیر خدا مساوی با شرک است؟

۱- إلهی کفنی بی غیراً آن اکون لک عبداً و کفنی بی فخراً آن تکون لی رباً أنت کما أحبُّ فأجعلنی کما تُحبُّ!

بحار الانوار، مجلسی، ج ۹۱، ص ۹۲.

۱- تعریف توحید

- ۲- "توحید یعنی اعتقاد به خدای یگانه" این جمله به چه معنی است؟
۳- رسول خدا از مشرکان می خواست با گفتن کدام جمله دست از شرک بردارند؟
توحید و برخی مراتب آن
۴- گفتن "لا اله الا الله" چه نتایج دارد؟

۲) ۱) توحید به معنای اعتقاد به خدای یگانه است^۱ یعنی خدای همناست و شریکی ندارد و این بیانگر اصل و حقیقت توحید است. رسول خدا ﷺ، از همان آغاز رسالت خود، از مشرکان می خواست با گفتن جمله «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» دست از شرک و بت پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان آورند. ^۲ با گفتن این عبارت، تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می شود و دفاع از حقوق او بر دیگر مسلمانان واجب می گردد. در زمره برادران و خواهران دینی قرار می گیرد. ^۳ بنابراین، جمله «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» فقط یک شعار نیست بلکه پایندی به آن، همه زندگی فرد مسلمان را در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می دهد. ^۴ ۵- آیا "لا اله الا الله" فقط شعار است؟ شرح دهید.

۶- مراتب توحید، یگانگی خداوند مراتبی دارد که به برخی از این مراتب می پردازیم:
توحید: **۱- توحید در مالکیت**: توحید در خالقیت عبارت از این است که معتقد باشیم خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است، موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش شریک هیچکس ندارد.

تعریف
اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...^۱ خدا آفریننده هر چیزی است...
علت معلول
۲- **توحید در مالکیت**: از آنجا که خداوند تنها خالق جهان است پس تنها مالک آن نیز هست؛ زیرا هر کس که چیزی را پدید می آورد، مالک آن است.

تعریف
وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ...^۲ آنچه در آسمانها و آنچه در زمین است، از آن خداست.
علت معلول
۳- **توحید در ولایت**: هر کس مالک چیزی باشد حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، اما دیگران بدون اجازه وی نمی توانند در آن تصرف یا از آن استفاده کنند. به این حق تصرف، ولایت و سرپرستی می گویند.

... مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ
وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا^۳
و او در فرمانروایی خویش کسی را شریک نمی سازد.
۷) از آنجا که خداوند، تنها مالک جهان است تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات، جز به اجازه او نمی توانند در جهان تصرف کنند. چنین اجازه ای به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست، بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

۱- مباحث درس اول و دوم درباره توحید، برگرفته از مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۲، صص ۹۹ تا ۱۰۷ و ۱۱۹ تا ۱۲۷ می باشد.

۲- سوره زمر، آیه ۶۲.

۳- سوره آل عمران، آیه ۱۰۹.

۴- سوره کهف، آیه ۲۶.

۷- اگر خدایه کسی ولایت دهد به چه معنی است؟ توضیح دهید.

۸_ تعریف رب؟

۹_ تعریف توحید در ربوبیت

اگر خداوند پیامبر اکرم ﷺ را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است. ۷)

۴- توحید در ربوبیت: ربّ به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. هر کس که خالق و مالک و ولی چیزی باشد می‌تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد. (آنجا که خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، تنها رب هستی نیز می‌باشد. اوست که جهان را اداره می‌کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده هدایت می‌نماید

و به پیش می‌آید. ۹) آیات توحید در ربوبیت به این معناست که انسان هیچ قدرتی ندارد؟ توضیح

۱۰) البته باید به این نکته توجه داشت که توحید در ربوبیت بدان معنا نیست که موجودات، به خصوص انسان، نقشی در پرورش و تدبیر سایر مخلوقات ندارند؛ باغبانی که زحمت می‌کشد و به پرورش درختان اقدام می‌کند، رشد این درختان نتیجه تدبیر اوست. بلکه، توحید در ربوبیت بدین معناست که این باغبان و تدبیرش همه از آن خدا و تحت تدبیر او هستند. ۱۰)

۱۱) کشاورز وقتی خود را با دیگران، یعنی کسانی که در کشت زمین او دخالتی نداشته‌اند، مقایسه می‌کند می‌بیند که این کشت حاصل دسترنج خودش است، اما وقتی رابطه خود را با خدا بررسی می‌کند، می‌بیند که هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست و کشت و زرع او براساس استعدادی که خداوند در آن قرار داده رشد کرده و محصول داده است. در نتیجه، در می‌یابد که زارع حقیقی و پرورش دهنده اصلی زراعت او خداست و باید شکرگزار او باشد. ۱)

قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَعْبُدُوا رَبَّيَا

بگو: آیا جز خدا پروردگاری را بطلبیم

وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ... ۲

در حالی که او پروردگار همه چیز است؟... ۱۱) ۶

۱۱_ توحید در ربوبیت را در قالب مثال "کشاورز و رابطه اش با کشت خود و خدا" توضیح

دهید:
بیشتر بدانیم

واژه «رب» در قرآن کریم از اهمیت فراوانی برخوردار است و بعد از واژه «الله» بیشترین فراوانی را در میان اسمای الهی دارد. کلمه رب بیش از نهمصد بار در قرآن کریم آمده است. عبارت «رَبِّ الْعَالَمِينَ» نیز بیش از چهل بار در قرآن تکرار شده است.

۱۲_تعریف شرک؟

۱۳_مشرک چه کسی است؟

شرک و مراتب آن

۱۲) شرک به معنای شریک قرار دادن برای خدا است. هر کس که معتقد باشد خداوند شریک دارد (۱۳) شرک به حساب می آید. شرک نیز مانند توحید درجاتی دارد که متناسب با درجات توحید، به برخی از آنها می پردازیم:

۱۴_مراتب شرک را نام ببرید(۴مورد)

۱۴) شرک در خالقیت: اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده اند، گرفتار شرک در خالقیت شده است (تعریف شرک در خالقیت)

سؤال: چرا خداوند در آفرینش جهان شریکی ندارد؟

۱۵) الف این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان اند، یا با همکاری یکدیگر این جهان را آفریده اند، به معنای آن است که هر کدام از آنها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی توانند کل جهان را خلق کنند.

همچنین به معنای آن است که هر یک از خدایان کمالاتی دارند که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می شوند و دیگر چند خدا نیستند. چنین خدایان ناقصی، خود، نیازمند هستند و هر یک از آنها به خالق کامل و بی نیازی احتیاج دارد که نیازش را برطرف نماید.

پس تصور چند خدایی صحیح نیست و خدای واحد آفریننده جهان است. ۱۵) استدلال کنید: چرا خدا در آفرینش جهان نیازی به شرک ندارد؟

بیشتر بدانیم

مثال زیر می تواند ما را در درک بهتر یکتایی خداوند کمک کند:

دریای بدون ساحل و بیکرانی را فرض کنید که از هیچ جهت محدود نباشد؛ نه از جهت عمق و ارتفاع و نه از جهت طول و عرض، یعنی از هر جهت بیکران باشد. آیا با این فرض می توان دریای دومی را در کنار این دریا قرار داد؟

روشن است که این دریا، جای خالی برای دریای دیگر قرار نمی دهد. «واحد قهار» بودن خداوند که در آیه ۱۶ سوره رعد بیان شده، به معنای آن است که جای خالی برای غیر باقی نگذاشته است تا آن غیر، خود را نشان دهد.

۱۶) ۲- شرک در مالکیت: اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند. اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود. ۱۶) معلول علت

۱۶_تعریف "شرک در مالکیت":

قل هو الله احد: شامل تمام مراتب توحید (خالقیت_مالکیت_ولایت_ربوبیت)
 _الله الصمد-لم یلدولم یولد: اشاره به بحث مراتب توحید ندارد
 _ولم یکن له کفوا احد: شامل تمام مراتب توحید (خالقیت_مالکیت_ولایت_ربوبیت)
تعریف ۳- شرک در ولایت: اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و خودشان حق تصرف در جهان را دارا می‌باشند.

تعریف ۴- شرک در ربوبیت: اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند. اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند که کسی می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند گرفتار شرک شده است. (۱۴)

تدبیر در قرآن

الف) با توجه به اهمیت سوره توحید و جایگاه آن در قرآن کریم، در آیات این سوره تدبیر کنید و پیام‌های آن را به دست آورید.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۱) اللَّهُ الصَّمَدُ (۲) لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ (۳) وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ (۴)

- ۱- **خداوند از هر جهت کامل و بی نیاز است**.....
- ۲- **تنها خدا سزاوار بر طرف کردن نیاز مخلوقات است**.....
- ۳- **توجه تمام مخلوقات بخوابسته یا ناخوابسته به بسوی خداست.**

ب) با توجه به آیه ۱۶ سوره رعد، به سؤالات زیر پاسخ دهید:

بگو پروردگار آسمان‌ها و زمین کیست؟
 بگو خدا است.

قُلْ سَنُرِيكَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
 قُلْ اللَّهُ

توحید در ربوبیت

بگو آیا غیر از او سرپرستانی گرفته‌اید که [حتی] اختیار سود و زیان خود ندارند؟
 بگو آیا نابینا و بینا برابر است؟
 یا تاریکی‌ها و روشنایی برابرند؟

قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَبْكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَ لَا ضَرًّا قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَ الْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَ النُّورُ

شرک در ولایت

با آنها شریک‌هایی برای خدا قرار داده‌اند که [آن شریکان هم] مثل خداوند آفرینشی داشته‌اند و در نتیجه [این دو] آفرینش بر آنان مشتبه شده است

أَمْ تَعْبُدُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ

شرک در خالقیت

[و از این رو شریکان را نیز مستحق عبادت دیده‌اند؟!]

۱- فاعل در عبارت «خَلَقُوا» ضمیر «او» است که به شرکاء برمی‌گردد.

پاسخ سوال ۳: اگر آنچه مشرکان شریک خدا قرار می دهند؛ همچون خدام مخلوقاتی خلق میکرد؛ جا داشت انسان شک کند و به خدایان دیگر بیندیشد.

توحید در خالقیت **قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ** و او یکتای مقتدر است.
وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ و او یکتای مقتدر است.
همه مراتب توحید (خالقیت_ مالکیت_ ولایت_ ربوبیت)
 ۱- کسی را می توانیم به عنوان رب خود انتخاب کنیم که **خالق جهان است (الله خالق...)**
 ۲- کسی که اختیار سود و زیان... **خود را آید...** نمی تواند **ولیمه** و **ببر ربوبیت مردم** باشد
 ۳- در چه صورت جا داشت که مردم در اعتقاد به توحید. در شک بیفتند؟
 ج) مراتب توحید یا شرک را در آیات ذکر شده مشخص کنید **در متن تمرین انجام شد**

۱۷- آیا اگر کسی از غیر خدا کمک بخواند؛ گرفتار شرک شده؟ توضیح

طرح چند سؤال

مرز توحید و شرک کجاست؟ آیا اگر کسی پزشک را وسیله درمان و بهبود بیماری بداند مشرک است؟ آیا اگر کسی از غیر خدا درخواست کمک کند گرفتار شرک شده است؟ آیا اگر کسی دعا را وسیله جلب مغفرت الهی و صدقه را وسیله دفع بلا بداند مشرک است؟ و بالاخره، آیا توسل به پیامبران و معصومین (علیهم السلام) شرک به حساب می آید؟
 در پاسخ به سؤال های فوق می گوئیم:

الف) ۱۷) اولاً خداوند رابطه علیت را میان پدیده های جهان حاکم کرده است. آتش موجب گرما و روشنی و دارو سبب شفا و بهبودی است. **پزشک وسیله درمان، معمار عامل بنای ساختمان و معلم نیز وسیله تعلیم و تربیت است.**

ب) در امور معنوی نیز همین گونه است. دعا سبب آرزوش، صدقه موجب دفع بلا، و صله رحم موجب افزایش طول عمر است.

ج) همه این روابط توسط خود خداوند طراحی شده و به اذن و اراده او صورت می گیرد. بنابراین، کسی که برای آموختن نزد معلم می رود، یا برای درمان به پزشک مراجعه می کند، نه تنها معلم و پزشک را شریک خداوند قرار نداده، بلکه به قانون الهی عمل کرده است **۱۷)**

۱۸) ثانیاً همان گونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافاتی ندارد، درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته ها نیز منافاتی با توحید ندارد؛ زیرا پزشک به واسطه استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به واسطه اسباب غیر مادی و با اذن خداوند این کار را انجام می دهند. **۱۸)**

۱۹- عقیده به توانایی پیامبر(ص) و اولیاء دین در برآوردن حاجات انسان؛ چه زمانی شرک است؟ وجه زمانی عین توحید است؟

۱۹) عقیده به توانایی پیامبر اکرم ﷺ و اولیای دین ﷺ در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آنها و مستقل از خدا بدانیم. اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خدا بدانیم عین توحید است و از این جهت مانند اثر شفا بخشی داروست که خداوند به آن بخشیده است) این توانایی (تنها به زمان حیات دنیوی پیامبر اکرم ﷺ اختصاص ندارد و پس از رحلت ایشان نیز استمرار دارد. به عبارت دیگر، روح مظهر رسول خدا ﷺ پس از رحلت زنده است و می تواند به انسان ها یاری برساند. اکنون اگر ما از رسول خدا ﷺ چیزی درخواست کنیم، درخواست از جسم ایشان نیست، بلکه از حقیقت روحانی و معنوی ایشان است. آیا اگر کسی از پدر و مادرش و یا هر مؤمنی بخواهد که برای سعادت مندی او دعا کند، چنین درخواستی شرک آلود است؟) ۲۰

۲۱) هیچ گروهی از مسلمانان، غیر از جریانی که امروزه به «تکفیری ها» مشهور شده، چنین درخواستی را شرک آلود نمی دانند. جریان تکفیری در سال های اخیر برخی از جوامع و کشورهای اسلامی را گرفتار خود کرده است. پیروان این جریان فکری خشک و غیرعقلانی با تفکر غلطی که درباره توحید و شرک دارند، هر مسلمانی را که، مانند آنها نمی اندیشد، مشرک و کافر می خوانند و گاه کشتن او را واجب می شمارند. پیروان این جریان می گویند توسل به پیامبران و معصومین شرک است. طلب دعا و شفیع قرار دادن دیگران برای اینکه خدا انسان را ببخشد، شرک است و همچنین معتقدند این گونه افراد کافر هستند و مسلمان محسوب نمی شوند.

متأسفانه این جریان، بزرگ ترین ضربه را بر اسلام وارد کرد و سبب تنفر برخی از مردم جهان از

دین اسلام شد. ۲۲

۲۰- آیا توانایی کمک رسانی پیامبر(ص) و اولیاء الهی فقط به زمان حیاتشان اختصاص دارد؟

هم اندیشی

به نظر شما، چرا دقیقاً در زمانی که مسلمانان در پرتو بیداری اسلامی، در حال معرفی اسلام حقیقی به مردم جهان بودند و حتی جمعیت کشورهای صنعتی به سرعت در حال تغییر به نفع مسلمانان بود، چنین جریانی شکل گرفت؟

- ۲۱- کدام جریان بیشترین ضربه را به اسلام وارد کرده اند؟
- ۲۲- "تکفیری" ها چه عقیده ای در مورد توحید و شرک دارند؟

www.my-dars.ir

۱- نمونه بارز این موضوع شهیدان هستند که به تصریح قرآن کریم زنده اند و مانند زمان حیات در دنیا و بلکه بیشتر از آن، از احوال این دنیا با خبر هستند (سوره بقره، آیه ۱۵۴) و معلوم است که مقام پیامبر مکرم اسلام ﷺ بالاتر از شهیدان است.

جریان «تکفیری» که این روزها گروه‌های مختلف با نام‌های گوناگونی را شامل می‌شود، ریشه در یک جریان تاریخی در تاریخ اسلام دارد. برای شناخت ریشه‌های تاریخی این جریان، به وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> بخش «دانش تکمیلی» مراجعه کنید.

ذکر نمونه‌هایی از توسل در قرآن کریم

۱- قرآن کریم نقل می‌کند که فرزندان یعقوب از پدرشان درخواست کردند که برای آنها طلب آمرزش کند و یعقوب نیز به آنان وعده دعا داد.^۱

۲- قرآن کریم بیان می‌کند که استغفار پیامبر در حق گنهکاران مؤثر است:

وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا^۲

اگر آنان وقتی به خود ستم کرده بودند، پیش تو می‌آمدند و از خدا آمرزش می‌خواستند و پیامبر برای آنان طلب آمرزش می‌کرد، قطعاً خدا را توبه‌پذیر مهربان می‌یافتند.

همچنین در تاریخ آمده است که مسلمانان در زمان پیامبر برای درخواست دعا نزد آن حضرت می‌آمدند. پس از رحلت ایشان نیز کنار قبر ایشان می‌رفتند و یا از دور درخواست خود را مطرح می‌کردند.^۳

مای درس

گروه آموزشی عصر

۱- سوره یوسف، آیات ۹۷ و ۹۸.

۲- سوره نساء، آیه ۶۴.

۳- سنن دارمی، أبو محمد الدارمی، ج ۱، صص ۴۳ و ۴۴ (باب: اکرم الله نبيه بعد موته): وفاء الوفاء بأخبار دار المصطفى، علی بن عبدالله

سهمودی، ج ۲، ص ۵۴۹.

دانش تکمیلی (۲)

آیا تبرک جستن به قبور یا بارگاه اولیای الهی شرک به حساب می‌آید؟
پاسخ به این سؤال را در وبگاه گروه قرآن و معارف به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir>
بخش «دانش تکمیلی» مشاهده کنید تا ببینید که جز همین گروه‌های تکفیری و ریشه‌های تاریخی آنان،
هیچ‌یک از فرقه‌های مسلمان و علمای اسلامی این امور را شرک به حساب نمی‌آورند.

اندیشه و تحقیق

باور به توحید در خالقیت، مالکیت، ولایت و ربوبیت چه تأثیری در زندگی ما می‌گذارد؟

وقتی که اعتقاد به توحید در خالقیت و مالکیت و ولایت و ربوبیت؛ به یک
باور قلبی تبدیل شود و آثار آن در اعمال و رفتار و گفتار انسان؛ جلوه گر شود.

نکته: دو صفت "احد" و "واحد" خداوند "بیانگر تمام مراتب
توحید (خالقیت_مالکیت_ولایت_ربوبیت) می‌شود

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir